

СВЕТИ ДИМИТРИЈЕ СОЛУНСКИ И СВЕТИ САВА СРПСКИ

Као што се зна, средњовековна књижевност умногоме почива на књижевним узорима (обрасцима). Словенски хагиографски текстови – о једном од њих ће сада бити речи – обично садрже у себи позајмице из дела житијне књижевности протеклих векова, које се као правило сматрају за такозвана општа места. Али ма колико безначајним нам се оне чиниле, ове позајмице често захтевају посебно испитивање, јер оно може да покаже понеке суштинске црте развоја византијске и словенске књижевности а уједно и да расветли поједине принципе хришћанског богословља - како се у њој одражавају.

Светом Сави су у српској књижевности посвећена два опширна житија - једно је написао хиландарски јеромонах Доментијан средином XIII века,¹ друго - његов савременик Теодосије, исто хиландарски монах, крајем истог века.² Теодосијево житије садржи најмање две позајмице из византијских хагиографских дела. О првој од њих је писао руски научник С.П. Розанов 1912. године, - то је позајмица из Житија светог Саве Освећеног, који је иначе патрон светог Саве Српског. Ово византијско Житије је саставио у VI веку Ђирило Скитопољски.³

Нашли смо и једну другу позајмицу у теодосијевом Житију – она је везана за *Житије св. Димитрија Солунског*, једног од највећих хришћанских светаца. Овај подвижник је посебно поштован и у Србији.

У оба српска житија – доментијановом и теодосијевом – подробно су описана многобројна чудеса светог Саве - она што их је учинио за живота и посмртна. Два чуда се нарочито истичу у њима, јер се ту подвижнику

---

¹ *Живот светог Симеуна и светог Саве, написао Доментијан*, на свијет издало Друштво српске словесности, трудом Ђ.Даничића, у Биограду, у државној штампарији, 1865.

² *Живот светог Саве, написао Доментијан (погрешно уместо Теодосије)*, на свијет издало Друштво српске словесности, трудом Ђ. Даничића, у Биограду, у државној штампарији, 1860. Даље у тексту-ЖСФ.

³ *Розанов С.П. Источники, время составления и личность составителя феодосиевской редакции Жития Саввы Сербского.* – ИОРЯС Академии наук, т.XVI, Спб, 1912.

даје посебна моћ да дарује живот и да доноси смрт људима. То су чудо васкрсења краља Стефана Првовенчаног, брата св. Саве и чудо погибије, по његовој молитви, нечастивог Стреза, чији је Стефан био побратим и добротвор. О овом изузетном чуду овде ћемо казати нешто више.

И у једном и у другом житију описана је предисторија самог догађаја. Хагиографи помињу чињеницу да је Стрез био рођак бугарског цара Калојана (1197-1207), који је по молитвама покровитеља Солуна великомученика Димитрија Солунског био погубљен када се био намерио да са војском разори свечев родни град. Интересантно је да је у Дечанима где се сачувао велики циклус фресака, везан за догађаје из живота светог Димитрија (XIV в.), један део тог циклуса посвећен баш овом свечевом чуду⁴. Текст житија овде представља једну књижевну подлогу за ликовно приказивање св. Димитрија.

Историју Стреза Доментијан је изложио у сасвим општим цртама. Стефан је „отхранио“ Стреза, својевремено му пружио уточиште, да би он, прекршивши заповести Божије, устао на свога храниоца, због чега је и био кажњен смрћу посредовањем светога Саве.

Код Теодосија је прича о овом чуду далеко подробнија него код Доментијана. Веома је значајна и чињеница да Теодосије у свом казивању користи дугачак одломак из *Житија Св. Димитрија Солунског*. Потврду о присуству ове позајмице даје упоређивање овог места у Житију светог Саве са текстом „Чуда о доласку цара Асколоне“ који се заједно са другим чудесима подвижника излаже у Четјим Минејима митрополита Макарија под 26 октобром.⁵ (видети Прилог на крају рада).

Коришћење текста Житија св. Димитрија у теодосијевом спису није једнозначно. Један део казивања који представља покушај „оправдања“ свечевог, Теодосије примењује на Саву, плашећи се, као и византијски аутор, да би читаоци могли неправилно протумачити догађаје и њихово вредновање од стране састављача. Други део позајмице представља саму причу о светом Димитрију. Она претходи казивању о Стрезу и поима се као реминисценција на чудо слично Савином које се догодило у недавној прошлости. Овде наилазимо на прилично занимљив образац средњовековне философије историје. Хагиограф, стављајући наредо ова два догађаја, полази од јединства њихове метафизичке суштине. Стрез, који је био рођак Калојанов, јесте и његов духовни следбеник, пошто наставља зло које је овај започео да чини, док свети Сава као изданак исте духовне лозе као и свети Димитрије наставља да то зло спречава, такође добијајући помоћ небеску.

⁴ Познато је неколико цркава у Србији где је свети Димитрије приказан као војник, на пример, у цркви Вазнесења у манастиру Раваници (крај XIV века).- У Спасовој цркви у манастиру Жичи (живопис из 1309-1316), -он је заједно са светим Ђорђем насликан у предалтарском простору .Уп.: Православная энциклопедия, т. 15, М.,2007, с. 183.

⁵ *Великие Четъи-минеи*, собранные всероссийским митрополитом Макарием. Издание Археографической комиссии. Октябрь, дни 19-31, Спб, 1880. Даље у тексту-ВМЧ.

Могли бисмо да се питамо: зашто је управо Теодосију, а не Доментијану био неопходан текст Житија светог Димитрија?

Позајмица почиње одмах чим се прелази на приповедање о Стрезу, да би се завршила описом преноса тела цара Калојана у домовину.

На почетку, понављајући речи грчког хагиографа, Теодосије каже: „Съ инеми многими чудеси хошту zde и бывшее светаго молитвою убиство сказати“. Дакле, за разлику од Доментијана, Теодосије оно што се догодило схвата као убиство по молитви. Грчки аутор пре „Чуда о погубљењу Калојана“ даје његово поучно тумачење, којим се штити као сам светац, тако и аутор – због казивања о толико „суровом“ чуду. Теодосије, који такође сматра да убиство злочинца од стране светитеља захтева посебно образложење, ослања се у свом казивању на Димитријево Житије, у којем се говори о сличном убиству. Теодосију је, као и аутору Житија Димитрија Солунског, веома важно да не саблазни читаоца који није довољно утврђен у вери. Српски аутор у ствари преузима од грчког целу апологију „суровог чуда“, засновану на тумачењу старозаветних догађаја. Према речима византијског хагиографа, а исто тако и Теодосија, Бог може „устрашити ранама“ злочастиве људе, тако да и претњама својим привлачи Себи оне којима недостаје љубави према Њему. Читалац се подсећа на Илију који је ножем заклао „триста пророк студних“, на Јелисеја који је осудио на смрт децу што му се ругаху, затим на Мојсија који потопа Фараона са људима његовим. Читаоци се упозоравају на то да се непоштовање према светима кажњава јер свеци испуњавају вољу Божију. Међутим, цела логика оправдавања свеца, коју је из грчког Житија преузео Теодосије, само формално може да се веже за светог Саву, јер српски хагиограф има своја начела „оправдања чудотворца“, која се не поклапају са онима из Житија св. Димитрија. То се добро види из читавог приповедања код Теодосија.

Слично тумачење догађаја било је очигледно неприхватљиво за његовог претходника јеромонаха Доментијана. Пошто су доментијанова житија имају изричито панегирички карактер, аутор описује свечеве поступке као унапред Богом одређене и оправдане. Више од тога, за њега сфера чудотворстава св. Саве као сакрална уопште не подлеже људском суду. Хагиограф не снисходи читаоцу, његовом маловерју, позивајући га једино да се испуни трепетом, да се задиви чуду и да прослави светог Саву.

За разлику од Доментијана, Теодосије пред себе ставља пре свега проповедничке задатке. Њему је веома близак поучан тон разговора са читаоцем који налази у Житију св. Димитрија. Пошто приближавање слушаоцу захтева извесно „снижавање“ лика подвижника, хагиографу није од значаја само небески, него и земаљски план онога што се дешава, битне су му психолошке подробности догађаја, као и личносно начело приповедања о свецу.

Доментијан је у Савином Житију славио свечеву победу над силама зла, оличеним у Стрезу, преступнику заклетве и „сину ђаволовом“. Код Теодосија је присутна супротстављеност две личности које су једнаке по духовној моћи само што са једне стране је праведник, а са друге непријатељ Божиј.

После Калојанове смрти, како приповеда Теодосије, Стрез је био прогањан од бугарског цара Борила (1203-1218), који у њему види свога супарника. Тражећи једно уточиште за себе, Стрез се крије у Србији код краља Стефана Првовенчаног, који се чак и побратимио са њим. Међутим, Стрез му за добро враћа злом. Говорећи о овом нечастивом, хагиограф ће читаоца довести у ситуацију да се зачуди његовој суровости и „безумљу“, кад овај осуђује своје поданике на смрт, бацајући их са високе литице у реку. Опис његових злочиначких „разнода“ није присутан код Доментијана. Теодосију овај опис помаже да разоткрије корен порока који је Стреза довео у погибију. Стрез се, како пише хагиограф, настанио у граду Просека, у кући на високој литици и, како је то својствено сину Таме, није положио своје уздање на Бога него на висину свог положаја: „на своју бо крепость и въ тврдиню високаго камене каменоумњи уповае въ себе рече: и кто ест иже от zde мене съврѣжетъ...“ (ЖСФ, с. 106). Теодосије карактерише Стреза уз помоћ мноштва синонимских одредаба („каменочю-въствънни“, „каменоумњи“, „тъшетноумњи“), док слику високе литице користи као представу гордости, што води порекло још из Старог Завета. На тај начин се у његовом Житију ствара својеврсни символ окамењивања људске душе.

У Житију се даље приповеда о томе како је Стрез, сабравши велику војску од иноплеменика, заборавивши на своју заклетву и на братску љубав Стефанову, намислио да поведе рат против њега. У безумљу своме он се узда у оружје. Стефан пак, по речима хагиографа, као своје оружје узима молитву и са њом се спрема да одбије напад. Духовно-словесно противстављање молитвеним, духовним војевањем војевању земаљском, породу гордости, зависти и злобе лежи у основи приче о сукобу између Саве и Стреза.

У Житију Димитрија Солунског Калојан се није дао уразумити чудесима која су се догодила на гробу светог Мироточца. У оба Житија св. Саве налазимо уразумљење злочинца речима којима му се светитељ обраћа. У Доментијановом спису нису дате подробности у вези са саветима и поукама датим Стрезу; говори се једино да Стрез Саву, који га из таме изводи на светлост, не слуша, већ се повинује ђаволу. Оваква оштрина у коментаришању поступака карактеристична је за овог хагиографа.

У Теодосијевом житију опширно се излаже Савино обраћање Стрезу, којим га он „оглашава“, као што и захтева Свето Писмо, пред народом, „предь многыми верными“, подсећајући га на његову одговорност пред Богом за нарушавање заклетве и позивајући га на љубав и на мир. Овде се у излагању осећа права психолошка дубина. Према Теодосију, Сава није само оличење сила Светлости, него и човек који је непоколебљив у идењу за заповестима љубави и стремљењу да превазиђе погубно непријатељство, а у исто време човек који до краја носи крст духовног супротстављања непријатељу Божијем.

Различитост приступа два аутора у приказивању овог супротстављања одражава се и у томе на који начин један и други се позивају на старозаветни текст. Савина молитва у Доментијановом Житију прилично је уобичајена за списе средњовековних аутора приликом описивања по-

ласка у бој. Сава моли Бога да му помогне да победи злочинца као што је некада помогао Мојсију да победи Амалика и Давиду да надјача Голијата. Теодосије, међутим, сматра да је ту неопходно истаћи светитељево смирење. Неукротивој гордости и злоби Стрезовој Сава супротставља смирену кротост Давидову која ће му помоћи да надвлада силног противника.

Пре но што ће на зликовца призвати освету Божију, Сава ће употребити сва средства деловања на душу његову, којима је располагао као пастир и хришћанин; ипак, остаје овај тврдокоран у својој злочиначкој намери. То што Стрез остаје глуп за савете дате му „сладкими Божиими словесы“, што не прима проповед љубави и упозорења свечева, хагиографа задивљује ништа мање него чудо које ће учинити Сава. За њега ово је такође својеврсно чудо, које превазилази природни ред ствари, „чудо“ суровости и тврдоће срца. Као допуну већ наведеним, навешћемо још неколико црта „психолошког портрета“ злочинца. То су најпре „безвестная съвесть“ и „несмеренная воля“. Стрез је према Теодосију „горький душею“, „бридък“, „тежкосердый“, „невниманием глухы“ човек, који има „непреклоную железну безумием выю“. Све ове карактеристике су изузетно важне за аутора, јер му омогућавају да покаже дубину моралног пада Стрезовог и да самим тим и најмаловернијег читаоца увери да су Савини поступци и пред Богом и пред људима оправдани.

Али оно што не може бити сломљено чак ни добром вољом угодника Божјег бива побеђено силом Божјом. Уверивши се у то да његов противник у свему бива покретан једном уистину сатанском гордошћу, Сава се обраћа Богу са молитвом за ниспослање казне. За разлику од Доментијана код Теодосија је ова молитва сасвим конкретна. Злочинац који се није покорио духовном мачу мора бити кажњен властитим мачем, који се из оруђа злобе Савином молитвом претвара у оруђе освете Божије. У Доментијановом излагању анђео пробада Стреза невидљивим копљем; код Теодосија анђео љути, а према речима самог Стреза „неки юноша страшнь“ узима му мач док он спава и пробада га њиме (ЖСФ, 112).

Теодосије, дакле, на све начине настоји да до свести читаоца доведе представу да суштина онога што се збило није Божје испуњење Савине жеље да се освети непријатељу као што би се могло помислити, него неизбежно предавање грешника суду Божјем.

Теодосије у подвижнику види сарадника Божјег, па овом мишљу прожима читав ток приповедања. Величина свечева је у његовом смиренуумљу, које се појављује у обраћању Богу и поковању вољи Његовој управо у тренутку када он постаје свестан да су исцрпљене све његове могућности и снаге дате му као пастиру.

Хагиограф не пропушта могућност да делује на читаоца уверљивошћу приказивања поступака и душевних покрета светог што се, на тај начин, укључује у сферу хагиографске идеализације. После овога чуда доминантан тон Житија ипак није радост због победе правде Божје, него Савина утученост због оваквог тока догађаја. Добивши вест о томе што се догодило, Сава, обузет жалошћу и тугомором, плаче због Стрезове нераскајаности. „Светыи же, - пише Теодосије, - много рыданием о непокајании его плавав...“ (ЖСФ, 112). Стефан исто не осећа само радост због избављења

од противника. Прослављајући Бога, устројитеља свега што се збило, он истовремено сузе рони за својим побратимом, са којим је тако дуго делио кров над главом и трпезу. У „Чуду о напрасној смрти Стрезовој“ Сава се показује, попут Димитрија Солунског, као будни стражар своје домовине. На избављење од злочинца не покреће га само „жалост за братом“, него и за саплеменицима. При томе Теодосије не заборавља да истакне да Сава, свестан у својој смирености да је ограничен у својим снагама, ниједном неће поменути своју заслужност за избављење сународника од опасности која им је претила. Историја Стреза потврђује и Теодосијеву тежњу да узвиси Саву као проповедника. Оно што се догодило са злочинцем светитељ користи за поучавање својих духовних чеда страху Божјем. Окупивши Стефанове војнике, он им се обраћа речју поуке, казивајући им о чудесном избављењу од непријатеља, о „бывшей кроме брани победы“. (ЖСФ, 114).

Дакле, чак и приповест у којој Сава дела у духу старозаветних пророка, који немилосрдно кажњавају беззаконике и злочастиве, Теодосију Хиландарцу као аутору његовог Житија служи као још једна потврда за оно што ће бити доказано свеукупним током излагања, свим психолошким детаљима приповедања и средствима хагиографске идеализације. Има се у виду величање светог Саве у чуду са Стрезом као човека испуњеног духом љубави, смирења и кротости, послушног вољи Божијој, који болно доживљава неминовност да дела у духу закона, да испољава немилосрдност ма према коме укључујући и непријатеље своје, човека који је много пута преиспитивао себе да се како не би чиме огрешио о ближњег, већ да би сва могућа средства искористио за спасење његове душе. „Многъ в терпении и к злобе благоотдатлив в животе и по смерти отче показася“ - овако се сажето говори о томе у једном од тропара из *Канона светоме Сави*.⁶ Јеванђељски дух, дух казивања о светоме, просветљеност његовог житијног лика, испуњеног љубављу и радошћу у Господу, потпуно „покривају“ законска начела његовог деловања, неминовна у овдашњем, несавршеном свету. Све ово у други план ставља његово поређење са старозаветним пророцима и допуњава, али уједно и лишава апсолутног значаја ону логику оправдања Угодника Божјег која се наводи у одломку из Житија Димитрија Солунског што га је Теодосије преузео. Сава се у Теодосијевом Житију оправдава свецелом преданошћу своје душе, својих помисли и стремљења Христу.

Казивање о Стрезовој погибији једна је од многих епизода у Савином житију које сведоче о томе колико су аутору биле значајне оне црте духовног лика светитеља које смо овде издвојили. Ове црте показале су се као блиске и северноруским хагиографима из XVI столећа, који су текст Теодосијевог Житија искористили за стварање ликова руских подвижника⁷. Светли, оптимистички тон житијне повести о Сави, проповед љуба-

⁶ Видети: *Србљак*. Службе, канони, акагисти, књига прва. Београд, 1970, с. 282.

⁷ Видети.: Гаврјушина Л.К., Изистории сербско-русских литературных связей (Житие Саввы Сербского и русские агиографы XVI в.)//Советское славяноведение, 1985, № 1., с.76-81.

ви, смирења, снисхођења према ближњима били су им сазвучни, као и Теодосијеви стилистички принципи, условљени његовом тежњом да читаоцима покаже пут духовног препорода.

(са руског Ксенија Кончаревић и Лидија Гаврјушина)

ПРИЛОГ

Житие св. Димитрија Солунског

Чудо святого Димитрея о пришествии цари Асколони
(ВМЧ, стб. 1900).

Неподобно же и сему в забвение положену быти, но и со инеми многими чудесы хоцю и zde бывшее святого молитвою убиство сказати: боужесе да не кто вознепщует, яко убицу святого оклеветающе, но убо в сие мне ни святый порочен, ниже аз, иже сия исповедаю, зазорен; аще ли, то и Илия и Елисей, еще прежде сих Моисий, зане в сицевых непохвальных нам; ов бо два пятидесятника и с людми, огнь с небеси молитвою свед, пожже и триста пророк студных, яко богопротивных, сам ножем заклад и прежде сих, словом небеса затворив и многих, по Господе Вседержителю ревнуя, гладом изморив; другый же детей еллинских, внегда ругающихся ему, медведю ис пустыня приити повелев, и по том часе удавити всех, да и сих родители, видевше, устращатся и не противни о Бозе благочестивому учению его будут. Первее же Фараона морем потопив и Амалика простертием руку молитвою победив, погубив, и многих святых и древних и новых, иже противных, молитвою убивших. да премином, да не долготою повести в пред слова ити удержании будем. Божие все се, яже святыми бываема, без него же ни слово свершается; без мене бо, рече, ничесоже творити можете, и еже от Бога, святыми бываема, все благо пред ним и приятно, аще и кому зле смыслящю противно бытии помышляется; овогда бо Бог к себе нас приводя, и инех раною нас устра (стб. 1901) шает, яко се браздами и уздою челюсти сердец наших, не приближающихся к нему, страхом к себе притязает; овогда же за согрешения наша, зане не покаания ослаби, ни обрати к Богу пребывающе, наказаемы есмы; много бо раны, рече, грешнику, уповающаго же на Бога милость обыдет; другоици же Бог святых своих, внегда кому ругатися им или досадити им или неправедно подвизатися на се и озлобити их ищущих, яко своя избранная угодники отм`щает, яко да и мы, сия видевше, устыдимся вкупе и убоимся и еже о Боге учению их не противимся и благого совета не преобидим, и яко сей смыслений, о нем же хоцю глагол извещати, святого добрый совет прияти не восхоте, сам о себе почерп чашу гнева господня. Етер убо царь, Калоян, нарицаем загорьский, аще злоумен, но благороден, егоже глаголет убил святой Димитрие. Той бо Калоян, царь загорьский подвигся и многих градов греческих по всей Фракии и по всей Македонии разорив, - тогда бо Фругом царствующий Константин град предержавшим, и не поболевшим о разорении прочих градов, якоже и не своих помышляющих - той же, пустых и беспомощных обретая, разоряше, - все же от Бога бываемая бяше, прииде же со многими силами, якоже древнии Нахерим, на божиим град, на словущийся, богохранимый, великий град Селунь, на отечество святого, великого Христова мученика и страсотерпца Димитрия, в нем же и чест-

няя его и многоцелебныя мощи, миро истачающе, лежат, и не устыдився святости святого, ниже чудес, иже от него у святых его раки и мировременем бываемых, усумневся, и якоже и прочих многих градов, и (стб.1902) Селунь разорити и в конечное запустение поставити и помышляше злый царь, но к Богу теплым святого предъстательством отпаде суемудренаго своего смысла, и не иссыпа бо тул стрел, ни оружия обнажи, купно же съ пришествием ко граду, и является ему святой Димитрий и, коpie имьи страшно в руку, и удари его в знак. Божиим судом и святого прободением язву невидиму в сердце прием, напрасно скончася. И тако Бог не воеван град молитвами святого Димитрия сохрани, пришедшия же силы, ужасом одержими бывше, боящяся святого бежати умыслиша; найде же на них страх и ужас, сами смятошася, видящи царя своего в поругание гражданином или зверем и птицам в снeдь оставити, веру же к нему имуще и последнюю любовь показавше, с собою мертва царя понесоша, и паки же долгаго пути боящяся и смердения, утробу его разрезавше и внутреняя его вон изметавше и тело его солию пресоливше, и въ своя донесоша; и со срамом отъидоста, граду же никакая пакости сотвориша

Житие св. Саве Српског

О напрасней съмрти Стрезове (ЖСФ, с.101)

Съ инеми многими чудесы хоцю zde и бывшее светаго молитвою убиство сказати. Бою же се да не кто на ме възнепштует, яко убицу светаго оклеветаюшта. Нь убо в сием ни светый порочьн, ниже аз, иже сия споведуе, зазорьн. Аште ли, то Илия и Елисеи и еже прежде сих Моиси, за не в сицевых не похвалны нам. Ов бо два петидесетника и с людми, огонь с небесе молитвою съвед, пожеже, и три ста пророк студных яко богопротивных, сам ножем заклав, и прежде сих словом небеса затворив, и многих по Господе Вьседръжителю ревнуе, гладом изморив. Другыи же дети еллинских, вьнегда ругаюштих се ему медведю из пустыне приити повелев, и удавити вьсех, да в сих (с.102) родители видевшие устрашат се, и не противны о Бозе благочьстивому учению его будут. Прввий же Фараона морем потопив, и Амалика прострьтием руку молитвою победив, погуби. И многих светых в древних и новых иже противных молитвою убивших да преминаем, да не дльготою повести в предняя слово простирает се удръжании будем. Божие убо вьсе се еже светыми бываемое, без него же ни дело ни слово съвршяет се. Без Мене бо, рече, ничесоже творити можете. И еже от Бога светыми бываемо, все благо пред ним и приетно, аште и кому зле смыслешту противно быти помышляет се, овогда бо Бог к себе нас приводе, и инех нас раною устрашает, и яко се браздами челюсти срьдць наших не приближаюштих се к нему страхом к себе притезает; овогда же за съгрешения наша, за не непокаане о злобе, ни обратни к Богу пребываюште, наказаумы есмы. Многы бо раны, рече, грешнику, уповаюштаго же на Господа милость обыдет. Другоици же Бог светых своих, вьнегда кому ругати се им, или досадити им, или неправедно подвизаюштих се на не, и озлобити их иштуштих, яко свое избранные угодники отьмыштает, яко да и мы сия видевшие устыдим се в купе и убоим, и еже о Бозе учению их не противим се, и благаго их

света не преобидим, яко и съ несмыслн, о нем же хошту глаголати, светаго добрый совет приети не въсхотев, сам о себе почръпе чашу (с.103) гнева Господня. Некоторый убо Стрез нарицаем, аште и злоумн, нь благородн сы, от блгарские страны царска рода сы, ужика сы Калояня царя загорскаго, егоже, глаголют, уби светый Димитрие. Ть бо Калоян царь загорскы подвиг се и многих градов грчьских по всей Фракии и по всей Македонии разорив, тогда бо Фругом царствующи и Константин град предръжештим, и не поболешим о разорении прочих градов, якоже и не своих помышляюштим, ть же пустех и безпомоштних обретая разараше, все же от Бога бываемо бываше. Прииде же съ многими силами, якоже Сынахерим древле на божию град, на крае земле православием словушти се богохранимый, великий град Солунь, на отьчство светаго, великомученика и страстоносца Димитрия, в нем же и чьстныя его мошти, миро истачающе, лежет, и не устыдев се светости светаго, ниже чюдес, иже от него у светые его раки мироврением бываемых усумнев се, якоже и прочих градов и Солунь разорити и в коньчное запустение поставити и помышляше. Нь к Богу топлим святого предьстательством отпаде суемудрънаго своего помысла, не иссипа бо стрел тул ни оружия обнажи, купно же съ пришьствием къ граду. божаем судом язву невидимую в срьдце свое сьмрьть прием, напрасно сконча се. И тако Бог неврежден град молитвами заштити светаго. Пришьдшее же силы ужасом одържими бывше, боеште се светаго умыслише бежати на(с.104)челные же воеводы не хотеште цара своего в поругание граждамом или зверем оставити, веру же к нему имуште и последную любовь показавше, с собою понесоше, дльгаго же ради пути боеште се, утробу его разрезавше, и внутрняя вьса изметавше и тело его пресоливше, вь своя донесоше (далее текст Теодосија): Ть же выше реченный Стрез по умрътии царя Калояня...

Лидия Гаврюшина
СВЯТОЙ ДИМИТРИЙ СОЛУНСКИЙ И СВЯТОЙ САВВА СЕРБСКИЙ

При составлении Жития святителя Саввы (конец XIII в.) хиландарский иеромонах Феодосий использовал по крайней мере два византийских жития – Житие св. Саввы Освященного, составленное в VI в Кириллом Скифопольским. (об этом писал в 1912 г. С.П.Розанов) и Житие великомученика Димитрия Солунского, который считается одним из величайших христианских святых, особенно в Сербии. Так, в Дечанах сохранился большой цикл фресок, связанных с событиями, описанными в его Житии (XIV в.). Заимствование сербским агиографом одного из фрагментов Жития св. Димитрия объясняется типологической близостью подвигов двух святых, которые, защищая свое отечество, прибегли к молитвам об убиении неприятеля. По молитвам великомученика Димитрия Бог лишает жизни царя болгарского Калояна, вознамерившегося разорить Солунь, родной город святого – этот эпизод отражен и в дечанских фресках. Молитвами святителя Саввы ангел убивает Стреза, родственника Калояна, который пошел в поход против Стефана Первовенчанного. Феодосий, в написанном им Житии, предлагает читателю свое видение метафизической сути подвига св. Саввы, заимствуя у византийского автора апологию „сурового чуда“ убийства злодея, который противился воле Божией. Тем самым читатель получает представление об определенном типе христианской святости, требующем, ввиду „законнического“ поведения святого, особого богословского обоснования.